

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercuria si sambata.

Pretulu

Intru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. In strainatate pe 1 anu 10 fl. u 22 franci, pe 6 luni 6 fl. seu franci; — numeri singuratici se dau cate cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,
se platescu pe serie seu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare cate 7 cr., la adou'a si a trei'a cate 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 27.

Sibiu, 1/13 Aprile 1878.

Anulu I.

Romani'a si Russi'a.

I. In organele nostre de publicitate s'au vetu in cei doi ani din urma cate-va serii de ticlii informatori din punctu de vedere istoricu, geograficu si statisticu, despre tieri si popora de nationalitate slava, precumu: Serbi'a, Bulgari'a, Sni'a si Russi'a. Informatiuni de natur'a acestora si forte necesarie, pentru-ca natiunea romana si-ata in midiuloculu oceanului de slavi, se'si cusa cu atatu mai bine pe vecinii sei si se scia cine va mai ave a face pe terenulu politicu viitoriu. In totu decursulu evenimenteloru de la 176 incóce s'a simtitu totu-odata necesitatea de vorbi si despre relatiunile Romaniei cátra impe-ru Russiei, nici-odata inse cá in momentele de criza, candu adeca o parte considerabila a pressei agiare vine cu frunte de fieru spre a falsificá de su pana diosu adeverulu istoricu, si candu chiaru tieri de nationalitate nostra informati falsu, spre fericirea loru, in scolele de la Clusiu, Oradea, Sibrecinu, B.-Pest'a, de unde au esitu, jura in ventele unoru professori, cá Hundsorfer si alii, infrunta pe natiunea romana, „cá-ci a simpathisatu muscalii si a facutu cauza comuna cu ei*“.

A vorbi despre simpathii si antipathii in po-lica, mai alesu atunci, candu sta in jocu existenti'a unei natiuni, este nedemnu de ori-ce publicistu, care ene la demnitatea sa si nu vrea se tréca seu de norantu, seu de omu reu si perfidu. Ori-ce poporu, unsu la consciinti'a de sine, lucréza in politica si dupa simpathii si antipathii, ci numai dupa in-terese si exigentie, pentru-ca politic'a este sciinti'a exigentieloru, precumu o definise chiaru si Kossuth in favórea elementului magiaru. Intru unu altu Nr. observaseramu, cá au fostu tem-urii, in cari chiaru scriitorii magiari voiau se ne-aca in poterea bracialoru natiune de origine slava, entru-cá se ne póta incriminá cu russolatri'a. In atatu pentru comuniunea religiósá, ei insistu pana in momentele de facia, cá poporulu romanu sim-athiséza cu Russi'a pe temeiulu religiunei ortodoxe. copulu loru este si aci invederatu; noi inse vomu atrepreinde a resturná premisele loru si cu acele atregulu edificiu de sophisme.

Istoricii si publicistii romani, ori-candu originea loru a fostu cercetata de cátra istoriografii altoru

popóra in cunoscintia de cauza, cu sinceritate, fóra scopuri perfide, au declaratu din capulu locului, cá loru in acésta cestiune importanta le pésa numai de curatulu adeveru, si cá, ori-cumu aru esi originea loru, fia romano-italica, fia dacica seu slava, n'aru avé nici o cauza de a se rusiná de dens'a. Astadi numai ignoranti'a cea mai grósa si alaturea cu acésta, diplomatii russesci mai tragu la indoiéla originea nostra italica, din cauza cá acestoru din urma le este fórté preste mana a vedé elementulu romanescu affirmatu, inaintandu in numeru si civili-satiune pe territoriulu locuitu de densulu; de aceea, la tóte ocasiunile ne insulta, pentru-cá tienemu la originea nostra, adeverita prea de ajunsu prin limba, istoria, ethnografia, datine si traditiuni. Pre-supunemu deci cestiunea originei nostre resoluta pe deplinu si trecemu la cestiunea religiunei.

A presupune simpathii seu antipathii religióse, candu e vorba de esistenti'a nationala, de formarea si sustienerea unui statu politicu, nationalu, inde-pendentu, insémna seu copilaria seu reutate órba, care nu voiesce se védia adeverulu. Assertiunea nostra se póte ilustrá cu exemple numeróse din istori'a vechia si moderna. Italianii si francesii se tienu in maioritaea loru immensa de religiunea romano-cath., si totúsi acea comuniune religiósá n'au impiedecatu nici-odata pe italianii dela cele mai crunte versári de sange si chiaru dela vespere siciliane, spre a se aperá de dominatiunea francesá, ori-candu territoriulu italianu si nationalitatea spe-cifica italiana au fostu amenintiate din acea parte. Spaniolii, totu asiá de catholici cá si francesii, intre anulu 1808 si 1812 au versatu torrenti de sange contra invasiunei francesé, si in crunt'a loru mania s'au aruncatu in aeru pe sine cu cetáti cu totu, numai cá se póta nimici si pe garnisónele fran-cese*). Calugarii spanioli ospetandu oficiri francesi, inchiná cu vinu otravitu, pe care'lu bea ei spre a face se'lu bea si francesii si se péra cu totii. — Ungurii si austriacii érá cei mai buni catholici in secululu XVI.; cu tóte acestea, catholicismulu nu i-a impiedecatu intru nimicu dela cele mai salbatece maceluri reciproce, escate intre cei doi pretendenti, Ferdinandu I si Ioanu Zapolea, intru atat'a, cátu, dupa-ce Zapolea vediuse, cá nu póte reusi contra lui Ferdinandu, aruncandu la o parte credinti'a sa

catholica dise intru resbunarea sa: Flectere si ne-queo superos, Acheronta movebo, adeca pe romanese prosaicu: déca nu'mi ajuta D-dieu, voiu chiamá intr' ajutoriu pe diavolulu! Luptele crunte si bar-bare au duratu dup'aceea intre austriacii catholici si ungurii catholici inca 172 de ani, cá-ci celu din urma pretendentu unguru, adeca Franciscu Racoti, a fostu totu catholicu, cá si imperatulu Leopoldu I. In totu periodulu acesta ungurii catholici cautá protectiune contra dominatiunei germane la inimiculu de mórté alu christianismului, la sultanulu. Ce e mai multu, cetimu chiaru astadi destule especto-ratiuni de ale publicistiloru magiari, din care ese, cá loru chiaru si acumu le pare reu dupa domi-natiunea turcésca, de candu partea cea mai mare a Ungariei érá prefacuta in pasalicuri, si de candu Transilvani'a se aflá impresurata si strimtorata prin garnisóne barbare turcesci dela Pórt'a de feru pana susu la Oradea si Satmaru. In secululu nostru ve-diuramu pe Austri'a catholica dandu batalii crunte Bavariei catholice si vice-versa. De alta parte, totu in acestu secolu lumea avu spectacolulu maretiu alu confederatiunei celoru trei imperati, unulu catholicu, altulu ortodoxu si alu treilea protestantu, cu scopu de a nimici dominatiunea unui statu catholicu cu imperatu catholicu, adeca Francia cu Napoleonu I si totu-odata de a restabili, consolida si asecura pentru totu-deauna sisthem'a puru absolutistica preste totu teritoriulu Europei; érá pentru cá se fia si mai siguri de confederatiunea loru, jurara toti trei monarchii pe aceea si evangelia a lui Isusu Chri-stosu (1815). Inainte de aceea cu câteva decade, antecesorii aceloru trei suverani, nimicira in cea mai buna intielegere statulu catholicu alu Poloniei. Éta ce pucinu insémna comuniunea religiósá chiaru la popórale cristiane, ori-candu se luca de exi-stenti'a staturiloru, dinastiloru si a independentiei popóraloru. In lumea mohamedana istori'a ne pre-senta in tocma exemple de aceea si natura. Turcii otomani, cari au luat islamulu dela Arabi, in locu de a respectá comuniunea religiósá, s'au folositu de dreptulu punnului si au subjugat pe tóte popórale mohamedane; de aceea si ur'a Arabiloru contra turciloru este in permanentia si atátu de intensiva, in cátu in mani'a toturorulu apelluriloru date cátra Síeichii arabiloru cá se alerge cu órdele loru intru ajutoriulu sultanului, strimtoratu in anulu trecutulu de armele popóraloru slave si de a le Ro-

*) „Szabadság“, „Kelet“, „Napló“.

*) Cetatea Saragossa, Februariu 1809.

Foisior'a „Observatoriului“.

Englezesce.

Naratiune de Iohn Barnard.

Érá nópte. — Pe o strada din Londr'a se poteau bservá dóue figuri intunecóse, care inaintara cu pasi apedi, cá si cumu aru volí se ajunga la ceva scopu ropusu. — In fine unulu se oprí inaintea unui edificiu i dise:

Nópte buna Mocker! . . . si cu aceste intrá in dificiu.

Mocker resaluta pe sociulu seu, si stá pe locu la mórtá privindu lungu dupa dinsulu. — Dupa o medita-iune scurta Mocker isi indreptá pasii sei dupa sociulu eu, si dupa celu ajunse i adresá urmatórele cuvinte: Amice Davidson! vino cu mine in cutare ospetaria, unde amu de a-ti propune ceva.

Ce? acuma! in ór'a acésta? — indata e mediulu noptii.

Nu face nimicu, vei dormí la mine.

Dara totusi ce voiesci?

Vina numai cu mine, aci suntemu chiaru langa virtulu lui Troughton, aide in laintru!

Dupa acésta conversatiune ambii intrara in birtu, unde si ocupara locu langa o mésa. — Ospetariulu Troughton indata le si puse vinu pe mésa.

Inainte de tóte se bemu — dise Mocker — pentru sanetatea ta!

Er eu pentru a ta, replica Davidson.

Preste pucinu Mocker rupse tacerea si dise:

Inainte de tóte trebuie se'ti dau nescari informa-tiuni. — Scii ca acuma venimu chiaru din cas'a dlui Burkhard, carele e celu mai bogatu aurariu din Londr'a. Unulu dintre noi nu va trece mai multu pragulu casei acesteia.

Si pentru ce?

Asia cugetu cá vei gáciu-o — Davidson?

Ce! pentru cá doi rivali nu potu subsistá timpu indelungatu in acea cas'a — si chiaru in apartamentulu idealulu!

E dreptu! si cu tóte cá mi-esci amicu bunu, asiú fi voitu de o miie de ori se-ti stingu viet'a.

Totu asia si eu.

Tóte privirile tale atttiau gelosi'a mea.

Er' eu asiú fi doritu se te inveninezu.

Inse eu totusi nutrescu simpathia cátra tine.

Er' eu asemenea.

In sanetatea ta Davidson!

Si eu pentru a ta Mocker!

Amicii 'si desiartara parachale si 'si strinsera mân'a unulu altui'a. — Mocker ér implt pacharulu si dise:

Ambii iubimu pe miss Susan'a Burkhard, fic'a fostulu maiestru alu nostru.

Asia e!

Inse ambii nu o potemu luá de consorta.

E dreptu.

Unulu dara trebuie se renuntie.

Acésta e si opiniunea mea.

Voiesci se renunti tu la ea?

Nu! cu nici unu pretiu.

Er' eu inca nu! sub nici una conditiune.

Ce se facemu dara?

Se ne intielegemu! pe ce basa pretindi tu mân'a miss Susanei?

Pe bas'a amorului!

Amorulu meu rivalizeza in tóte cu alu teu!

Dara eu sum avutu.

Avuti'a ta are unu pretiu de 5 mii pundi sterlini, inse eu inca nu sum mai seracu.

Parintele ficei me place!

Éra eu inaintea mumei sale sum persona grata!

Dara miss Susan'a?

Aci Davidson si Mocker se privira uimiti unulu pre altulu.

Se fimu sinceri unulu facia cu altulu, — rupse in fine Mocker tacerea. Acésta cestiune e fórté momen-tuosa pentru noi.

E vorba de fericirea unuia si nenorocirea altuia. Si, si altuceva, inca mai mare: e vorba despre noroculu seu nenorocirea Susanei, Davidson! — con-tinua Mocker; dar ea te iubese pe tine?

Eu inca nu sciu cu siguritate! — dara tu óre scii cá ea te iubese?

Nici eu nu o sciu.

Asia dara in privinti'a acésta positiunea ni-e aceea si. Miss Burkhard din fraged'a-i copilaria cu ase-menea cordialitate s'a portatu facia cu noi. — Parintii nostrii deodata ne-au asiediatu in cas'a aceea, acelasu timpu l'amu petrecutu la ea; si eu asisderea totu atáta ocasiune amu avutu de a destepta amoru in ánim'a ei cá tine; ér de candu ne-amu despartitu de maiestruulu nostru, ambii cu asemenea istetfme amu curtenitu pe incantatorea fetitia; inse cu tóte aceste unulu trebuie se fia mai favoritu, si óre acestu fericitu moritoriu eu sunt — seu tu? Despre acésta cu totu pretiulu trebuie se ne informamu, ca ore ce-i place dinsei mai multu, seriositatea ta, seu ilaritatea mea?

Inse chiaru acésta nu o vomu sci neci odata, replica Mocker, — de órece noi ambii facemu curte dinsei. — Susan'a posiede mai multa pudicitia decâtu cá in caus'a acésta se se declare; fiinducá prin acésta aru ruiná si amicitia ce esista intre noi. Vedi dara amice Davidson, cá e superfluu se traimu ambii, de órece e destulu numai unulu pentru Susan'a.

A dreptu Mocker!

Pentru sanetatea ta Davidson!

Si pentru a ta Mocker!

Rivalii si acuma 'si desiartara pacharale. Voiesci cá se regulamu acésta cestiune impor-tanta?

Eu inca amu voitu se o propunu.

Asia cugetu cá numai unu midilocu avemu: Duelulu.

Frumosa si nobila idea, inse spune'mi Davidson, duelate-ai tu cu mine, decumva unu auguru ti-ar predice, cá in duelu te voiu ucide, si apoi pe miss Susan'a o voiu lua eu de consorta? (Va urmá.)

maniei, nici-unu sleichu din căți dispun de orde armate, nu s'a miscatu din locu, si sultanulu n'au avutu din Asi'a altu ajutoriu pe langa trupele de linia, de cătu cete de banditi sub nume de basibuzuci si de voluntari. Chiaru vice-regele din Egiptu a fostu forte avaru cu tramiterea de trupe regulate, de si, in calitatea sa de vasalu, si inca mohamedanu, era obligatu a 'lu ajutorá; cá-ci Chedivulu are trupe prea bune si numerose.

Aceste esemple istorice premisse, vomu cercetá in Nr. urmatori, pana la ce mesura comuniunea religiósá a Romaniloru cu Russii va fi avutu influentia asupra destinului natiunii si patriei romanesce, si speramu se convingemu pe ori-care lectoru ne preocupatu prin informatiuni perfide, cá barbatii de statu ai natiunii nóstre, seculari si clerici, au sciutu se distinga in tóte timpurile intre nationalitate si religiune, intre rituri bisericesci si patria romana, inca si atunci, candu biserica romana se intunecase prin limb'a slavona. Romanii isi identificara confesiunea religiósá si ritulu cu nationalitatea propria romanésca, nici-decumu inse cu alt'a straina. (Va urmá).

Scóle confessionale-autonóme in statu constitutionalu.*)

Betranii nostri din véculu trecut, cari invetiau cătu de pucina carte numai in scól'a din satu, se sentiau fericiti a poté distinge: cá intre creatiunile lui D-dieu, — la facerea lumei — omulu fiindu dupa chipulu si asemenarea lui D-dieu, este cea mai superióra, gingasia si nobila fiintia, carea se deosebesce forte de tóte celealalte creatiuni, pentru-cá bunulu D-dieu l'a destinat ca se vietuésca preste tóte celealalte, se se distinga prin luminarea mintei si prin nobilitarea sufletului, moritorii pentru peccatul lui Adamu si alu Evei cari erau destinati a vietui in fericirea eterna a raiului, déca nu calcau porunc'a Parintelui cerescu!

Asia au invetiatu strabunii nostri din vechime in scól'a din satu mai intaiu dela invetiatoriu, apoi in biserica dela pastoriulu lor sufletescu care li talcuia Sant'a evangelia a lui Christosu, studiulu primulu si marelui invetiatoriu in lume alu unului nascutu fiu a lui D-dieu a mantuitorului si propagatorului crestinatati; totu asia amu invetiatu si noi stranepotii, nepotii si fii lor, — se intielege in primele dile ale fericitei nóstre copilarii — aceste sante doctrine dumnediesci si crestinesci, mai intaiu numai si numai in cas'a parintiloru nostri buni crestini si in scól'a de langa biserica nostra din satulu nascerei.

Ce alt'a intielegeau strabunii nostri si ce alt'a potemu noi stranepotii lor intielege in doctrinele evangheliei lui Christosu, ca adeca se ne potemu distinge de celealalte creatiuni dumnediesci, de animale, se fimu superiori, — trebue se ni luminamu mintea si nobilitamu sufletulu, inim'a? Si in care alta carte au invetiatu ei, amu invetiatu noi si invetia copii nostri frageti aceste adeveruri sante, déca nu in „catechismu“ estrasu alu evangheliei lui Christosu? Unde, in care scóla si dela cari invetiatori se invetia acéta frumoasa, mangaiatória carte, déca nu in cea din satulu natale si dela invetiatoriulu poporului?

Acolo dieu, in magazinulu celu mai bogatu alu invetiaturi moralitatii si crestinatati carea este fundamentulu spiritualu alu copilului ce se desvólta la demnitatea de barbatu; din acelu magazinu se procreéza crestini adeverati ai biserice, cetatieni buni ai patriei si supusi fideli ai statului; apoi totu din acelu magazinu se punu bazele sciintielor mai inalte ale acelor barbatii de litere si eruditie in cari de mici e plantata doctrina religiunei morale prin invetiarea „catechismului“ acasa la parinti, in scól'a din satu unde s'a nascutu si au crescutu. Celu ce au invetiatu bine la intielesu „catechismulu“ ca copilu in scól'a din satu natale, acela si fundamentulu sciintielor superiori si l'a pus, pe acaru' a basa apoi usioru a potutu studia gimnasia, teologii si alte facultati academice

*) Dandu locu acestoru discussiuni pre cătu serióse pre atáta si doreróse asupra scóloru si invetiamentului, credemu necessariu a observa, cá dn. auctoru are aci in vedere mai multu scólele din Ungari'a si mai de aprópe cele din Banatu. In cătu pentru starea scóloru din marele principatu alu Transilvaniei, ar fi de neaparata trebuintia a le face de obiectu alu unui studiu comparativu speciale, din cauza cá precumu in alte ramuri a le vietiei publice si nationale, asia si mai virtosu in afacerile eclesiastice si scolastice romanesce au fostu diferente considerabili, adesea esentiali intre tractarea romaniloru din Transilvani'a si a celoru din Ungari'a et Banatu, inainte de 1848, sub absolutismu si sub dualismu. De aici se si nascu unele neintielegeri intre ardeleni si ungureni, cá adeca nu suntemu informati niciunii despre starea aceloralti. Red. Obs.

si studiandu aceste, au ajunsu a fi ómeni invetiati, — domni si dignitari inalti!

Scól'a dar si numai scól'a face pre omu ceea ce l'a creatu D-dieu, superioru alu totoror fiintielor lumesci; inse poté se si cugetá — dupa celea premisse — invetiatura si luminare a omului intr'o scóla fara de doctrina religiunei morale, fara de „catechismu“, simbolulu credintiei: „adeverulu, dragostea si dreptatea?“ Biserica fara scola séu vice-versa scól'a izolata de biserica se asemena unui pantece fara fetu; de aceea strabunii nostri totudeun'a au disu cá scól'a este fetulu biserice, cá ambele trebue se fie legate si nedespartite un'a de alt'a, cá-ci numai asia potu fi ele folositorie omenimei, patriei si statului si numai asia i va placé lui D-dieu, creatoriulu nostru parinte cerescu.

Principiele aceste sacre le profeséza tóte natiunile fara deosebire de confesiuni din lumea culta si civilizata; ér potestatele statelor mai vertosu au nisuitu ca aceste dóue tesauré ale omenimei se se conserve bine la olalta si nedespartite, precumu chiaru ritualele si dogmele crestinesci le-au concentratu si strinsu langa olalta, asia in cătu celea sacramentali nu se potu exercita in biserica fara cooperarea invetiatoriloru cu invetiaceii. Unu statu culturalu tiene multu la acéta conservare necesaria — chiaru interesului seu de mare insemnatate.

Amu espusu aceste conformu esperintielor viue din pracs'a vietii — fara a citá axiomele classiciloru filosofi si istorici bisericesci — si din acestea espuneri invederéza: cá scól'a buna numai nedespartita de biserica, adeca cu caracteru „confessionalu“ poté fi si aru trebui se fia mai vertosu intr'unu „statu constitutionalu“, cumu este séu aru fi se fie alu nostru compusu din atatea nationalitati poliglote si confesiuni diferite!

Unu preavenerabilu barbatu din clerulu nostru mai inaltu li-a fostu accentuatu si indegitatu tóte acestea pe timpul candu fericitul Br. Eötvös ministrulu r. u. de culte si instructiune publica intrunise la anulu 1868 in Budapesta comisiunea anchetaria regnicolara pentru elaborarea proiectului de lege Art. XXXVIII, despre instructiunea publica. Acelui preavenerabilu barbatu — si adi inca in vietia si de cea mai inalta positiune in biserica —, dorere nu i a succesu atunci a induplecá pre cei preocupati, ca se fia mai liberali si toleranti in conditiunile legii si se nu eschida séu marginésca influentia biserice, cá-ci este chiaru in detrimentulu statului.

Se facemu o revista fugitiva asupr'a situatiunii scóloru nóstre populare — confesionali, ca se vedemu cumu se administrá si inspectá instructiunea publica in trecut, sub sistemulu absolutisticu nemtiescu — bachianu atátu de urgisitu, si in ce situatiune se afla scólele nóstre, séu mai bine dicundu, cumu stámu noi cu ele — acumu cu biserica autonóma in statu constitutionalu atátu de fericitoriu?! Cine cunósce cătu de pucinu referintiele de atunci si face comparatiune cu impregiarile actuali, va consenti cu nepretentiós'a nóstra parere, cá omulu numai cu mare incordare a creriloru aru poté se le enaredie tóte si numai intr'o carte vasta se le depinga cu cele mai vii coloru, spre a demústrá progresele invetiamentului de atunci si regresele celui de acumu.

Nu ni se va imputá nemodestia, déca provocandu-ne la cei mai competenti barbati ai nostrii eruditi pe terenu instructiunei, pre cari bunulu D-dieu ni-i tiéne si astadi in vietia, — o spunemu francu: cá pe atunci stámu ne asemenatu mai bine de cătu cumu stámu acumu.

Este superfluu a mai aretá causele, cá cumu si de ce; apoi déca aru si pretinde cineva acéta, poftésca a'si consultá esperientiele proprii, si incátu nu le-arú avé, placa-i a si-le revóca din memori'a celoru competinti; cá-ci acci barbati plini de esperientie, de siguru voru aretá marea deosebire intre acelu trecut absolutisticu si intre actualitatea constitutionalá!

Va fi de ajunsu a ne margini numai la modulu de inspectiune suprema scolara. Sub sistemulu absolutisticu, acesta era tocmá cá si acumu unu dreptu neviolabile alu statului, ce apartiené la resortulu ministeriului de culte si instructiune publica, — firesce pre atunci, dela 1850 pana 1861 respective pana la „dualismu“, — la alu celui austriacu ces. reg. din Vien'a; ér de atunci incóci si astadi inca, la celu regio-ungurescu din Buda-Pest'a. Celu austriacu ces. reg. absolutisticu normase activitatea inspectiunei prin rescripte si patente asia numite „Reichsgesetz-Verordnungsblätter“ séu „Patente“; celu actualu reg. ungurescu constitutionalu, esecuta legea parlamentara Art. XXXVIII

din anulu 1868, interpretandu si intregind'o p decrete si ordinatiuni speciali.

Organele esecutive erau si atunci cumu se astadi „inspectorii“ — „consiliarii regesci de scól denumiti — se intielege, de regimulu statului. D én se vedemu diferentiele de intentiuni, intre p tentele regimului austriacu absolutisticu si in legea parlamentului constitutionalu, respective a rescriptelor ministeriali ungare; se vedemu ai si diferenti'a dintre organele unuia si dintre celui alaltu. Éta-o fidela basata pe esperien practice nenegabile:

Acelea rescripte si patente contienéu si p scriéu dispositiuni rigoróse, ca fia-care comuna fara privire la confesiune — se aiba scóla, si dupa recerintie, scóle bine organizate, prevediu cu tóte recuisitele necesarie de invetiamentu; invetiatori calificati, cari se scia propune nu nur in limb'a materna a invetiaceiloru, ci — dupa impregiurari — si in alte limbi usitate in tíera; d in cea germana si magiara mai vertosu. C ce au amblatu la scóla in comuna cu poporatiu curatu romanésca pana la 1848 si de atunci pana la 1860 sciú acéta forte bine; séu va contes cineva dintre romanii nostri contimpurani, cá scól'a elementara din satu romanescu, n'a trebui se invetie a citi si scrie pana 1848 si ungurescu apoi pana la 1860 si nemtiesce?*)

(Va urma.)

Ungari'a.

Buda-Pest'a. In legislativele Ungariei int nenumerate discursuri, cari sbóra in ventu, aflau asta-data si unele de interesu generale. La ordine dilei este budgetulu anului curgatoriu. Este us vechiu in parlamente, cá in desbaterile generatoarii amesteca cestiuni diverse, care nu se tiende budgetu, dela care inse depinde multu regulare pe viitoriu. In sedinti'a deputatiloru, fostulu ministru Iuliu Szapári, voiundu se apere budgetulu actualu propusu de ministru Szél, cautá caus'a enormelor difeite, si dupa densulu o aflá in administratiune financiara ne-spusu de rea, si in legislatiunea respectiva din cei 10 ani trecuti. Intre altele oratorulu afla, ca garanti'a data din partea statulu ungurescu caliloru ferate din tíera au inghititu pan in dec. 1876, 80¹/₂ milióne, ér de atunci s'au madausu preste 16 milióne. Ce e dreptu, dela falimentulu calei ferate orientale, cumperate de cătu statu, se facú o economía de 180 mii prin concentrarea administratiunei; dar ce este acéta sum pe langa garanti'a, ce se dá acelei cali ferate pentru o distantia de 80 miluri? Comitele Szapáry ins mai afla alte greutáti colosali, intre cari numera imprumutulu de 153 milióne, care trebue se s platésca in anulu viitoriu. Asia comitele insist pentru cea mai strinsa economia; afla inse, ca est aprópe preste potintia unui statu a esi la cale nu mai cu simple economii, pe cătu tempu de o part immensa a maiortate a poporului tieranu, in lunil de iérna, nu scie séu nu vrea se lucre nimicu, e se castige dupa capitalulu bracialor, éi clasa midiulocia a proprietariloru (numeros'a nobilime) in generatiunea presenta, necumu se castig ceva, din contra, pana a nu ajunge la etate d 24 ani, mananca totu ce i-a remasu dela parinti.

Totu cu acéta ocaziune c. Szapári dá pe faci si planulu ce se prepara in Ungari'a, de a se un anume cele trei partide heterogene, adeca conservativii, asia numiti independenti liberali, si dissidentii, séu cumu le dicemu noi, kossuthianii, cu scopulu principale de a sparge partid'a fusionista a lui Tisza, a resturná ministeriulu actualu si a formá unu altu ministeriu de coalitiune. Aceste cu vinte ale comitelui provocara alte desbateri fierbinti la care participatu intre altii si deputatulu Steinacker dela Bistritia, com. A. Aponyi si in fine ministrulu Tisza. Acumu se trase in discussiune si art. XI din 1867, care este fundamentulu dualismului, apoi si cestiunea cea mare despre afacerile esterne, pacea dela San Stefano, Congressulu si altele. Desbateréa inse a satisfacutu pe pucini si a produsu grija si nemultumire la cei mai multi.

Dupa alte trei dile, cu ocaziunea desbaterii la budgetulu ministrului presiedinte, cestiunea orientala fu trasa éra, cá de peru, in valorile certeloru parlamentarie, inse éra fora se arunce lumina preste dens'a si se aduca óre-care limiste in spirite.

*) In Transilvania lucrulu acesta era din cele mai mari raritati. Tocma din contra, tieneamu cu totii tare si virtosu la principiu, cá in scólele elementarie se se invetie tóte numai in limb'a materna. Anume sasii si magiarii, nu aru fi datu prunci la scóla romanésca pentru tóta lumea. Red.

Romania.

Bucuresci. Tractarea captivilor turcesci in Romania. Diarele magiare de două luni încôce publicara multime de corespondentie de pe la Severinu, Pitesci, Bucuresci, in care romanii eră descriși că barbari selvatici, cari maltratédia pe turci si 'i lase peritori de frigu si de fôme. Acelea calumnii se scriá tocma pre candu romanii isi impartia pana si locuinti'a cu turcii si 'i imbracă cu ce avea. Astadi avemu sub ochii nostrii documente publicate in „Romanulu“ dupa diarele turcesci, din care se vede luminatu, cumu au fostu tractati captivii turci in Romania, omenesce, nobilu si generosu ca nicairi. Éca documentele:

Redut'a Grivitiei si aperiatorulu ei.

Acést'a reduta, de sangerôsa amintire, a jucatu unu rolu insemnatu in istori'a asediului Plevnei. Numerôse regimete ruse si romane au fostu decimate, disputandu Turciloru acestu micu coltiu de pamentu, care de adi inainte va figurá cu onóre in analele militare ale Turciloru, supt numele Grivitia séu Hafuz-Bey Tabiassi.

Cine este acelu Hafuz-bey, care a datu numele seu acestei redute? — Este unu colonel turcu, a carui mana amu avutu fericirea s'ò stringemu ieri.

Hafuz-bey era capitaniu in timpul resbelului Crimeiei. Elu are duoi fii; amenduoi sunt oficeriu: unulu este adjutantu alu Sultanului, celu-alaltu profesore la scól'a militara. Hafuz-bey pórt'a cu usiurintia cei 58 ani ai sei. Este prototipulu soldatului vitézu si modestu. Lui nici nu'i trece prin gându ca lumea militara admirá pe aperiatorulu redutei Grivitia. Elu spune cu simplicitate si fóra ingamfare cumu regimentulu seu, dupa lupte inversiunate si eroice, fú redusu la 300 ómeni, cumu elu insusi primí trei rani, dintre care una la capu. Vitézu si nepartinitoriu, elu declara ca soldatii si oficerii romani s'au purtatu totu-deauna cu o minunata vitejia, si ca in mare parte, este participarea loru la asediulu dela Plevna care a adusu caderea acestei puternice intariri.

Colonelulu Hafuz-bey, facutu prizonieru de resbelu alu armatei romane, a fostu transferatu la Bucuresci, unde a gasitu o primire din cele mai simpatice din partea guvernului si a poporatiunii. Elu a sositu la Constantinopole de câte-va zile, in virtutea unei permissiuni esceptionale, care i-a fostu acordata de ministriulu de resbelu alu Romaniei.

Éca scrisórea ce ministriulu romanu a adresatu in acést'a privintia colonelului Hafuz-bey:

Bucuresci, 4/16 Februarie 1878.

Domnule colonel!

„Amu onóre a ve informá ce ministriulu de resbelu, luandu in consideratiune dorintia ce ati exprimat, de a ve duce pentru câtu-va timpu in tíera d-vóstra, precumu si ingagiamentulu ce ati contractatu pe onóre de a ve întórce in Bucuresci indata ce veti fi terminatu afacerile d-vóstra, ve acorda permissiunea de a ve întórce in tíera d-vóstra si de a siede acolo câtu timpu veti avea trebuintia.

„Ve rogu, d-le colonel, se tieneti séma, ca nicairi nu se acorda asemenea permissiuni prizonieriloru de resbelu si ca, numai avendu in vedere conduita d-vóstra exemplara si intemeiandu-se pe parola d-vóstra, ministriulu resbelului a facutu o esceptiune pentru d-vóstra.

„Primiti, d-le colonel, asigurarea perfecte mele consideratiuni.

Pentru ministriulu resbelului
(iscalitu): colonel Barutz.

Colonelulu Hafuz-bey a sositu la Constantinopole pe lini'a Pesta-Triest. Dupa ce isi terminá afacerile, elu se pregatia, credinciosu ingagiamentelor sale, de a se reintórce la Bucuresci, candu auzi ca guvernulu principelul Carolu a liberatu pe toti prizonierii turci. Hafuz-bey a adresatu atunci d-lui Brateanu, presiedinte ministriului romanu, urmatórea telegrama:

„Amu ajunsu langa familia mea. Mi-amu regulatu afacerile mele private si ve multumescu ca mi-ati permis a putea face acést'a. Aflu ca prizonierii de resbelu ai Romaniei se reintorcu la Constantinopole. Trebuie se me intorcu la Bucuresci séu me dispensati de acést'a caletori'a? Asteptu ordinile vóstre.

„Bine-voiti a adresá respunsulu fiului meu, maiorulu Omer-bey, adjutantu alu Sultanului.

Constantinopole, 5/17 Martiu.

(Semnatu) Hafuz.

Ca respunsu, d. Brateanu s'a grabitu a tramite o depesia cu urmatoriulu textu:

„Esti liberu de ori-ce ingagiamentu. N'ai trebuintia se revii. Dumnedieu se'ti dea prosperitate, d-tale si familiei d-tale.

(Semnatu) Brateanu.

Liberu de ingagiamentulu seu, Hafuz-bey isi va reluá servitiulu in armat'a turcesca, si probabilu ca in gard'a imperiala.

Comandantulu Grivitiei a avutu onórea de a fi prezentatu M. S. Sultanului, care a bine-voitu a 'i conferi medalia militara a Plevnei si insigniile de comandore alu ordinului imperialu Medjidie. (La Turchie).

Britani'a-mare.

Londr'a, 8 Aprile. Cu totulu altu effectu au produsu desbaterile acést'e dile din parlamentulu Britaniei. Ministriulu presied. lord Disraeli Beaconsfield cerendu dela cas'a magnatiloru, cá se adópte proiectulu de adrese cãtra regin'a in cestiunea mobilisarei, spuse Europei si lumii causele pentru cari Britani'a trebuia se se decida la o resistentia energiôsa contra planuriloru Rusiei. Aci lordu-

ministriulu dupa-ce constata causele enumerate in depesi'a circulara de deunadi a collegului seu lord Salisbury, in care cele mai multe conditiuni ale pazei de San Stefano sunt combatute, apoi adauga, ca bazea pazei trebuie se fia tractatulu dela Paris din 1856, a carui valóre o sustiene si o apera si alaturea cu acést'a protocolulu de Londra din 1871. Mai de parte adauge ministriulu, ca conditiunile russesci invólve pericole mari pentru comeriulu si prestigiulu Britaniei atatu la marea négra si cea egeica, câtu si mai departe in Asi'a; in fine cu privire la cestiunea Bassarabiei ministriulu enuncia cu tóta solemnitatea memorabil'a sententia: Cestiunea acést'a nici-decumu nu e numai locala romanésca, ci totu-odata de interesu superiore pentru Angli'a si pentru tóta Europ'a, prin urmare ca aceea trebuie se fia supusa la delibertiunea poteriloru europene semnatarie a le tractatului de Parisu, cu atátu mai vertosu, ca chiaru si in 1856 repausatulu lord Palmerston, cá ministru de esterne alu Britaniei au fostu acela, care au convinsu pe membrii Congressului, ca Rusii'a trebuie se fia departata dela gurele Dunarei prin luarea Bassarabiei si incorporarea ei la Moldov'a.

Camer'a lordiloru, dupa aceste esplicatiuni a le ministriulu adoptá, ceea-ce se intempla prea raru in viét'a parlamentara, proiectulu de adresa in unanimitate, si cu acestu votu unanimu dete lumii se intieléga, ca Britani'a e decisa a combate pacea de San Stefano cu poterea armelor. In camera comunilor (deputatiloru) s'au adoptatu aceeasi adresa.

Din acést'a fapta marétia a parlamentelor Angliei póte judecá ori-cine tienut'a, pre catu patriotica si curagiôsa, pre atatu si de intielépta a gubernului si a camerelor Romaniei facia cu cestiunea Bassarabiei. Chiaru se fia doritu Romanii a a face pe voi'a conservatoriloru, a se supune la voiiinti'a Rusiei, cestiunea erá se fia declarata de nulla si ne-advenita, astadi din partea Britaniei si mane din partea celorualte poteri semnatarie. Éta cá totu in aceste momente ministriulu si camerele Italiei se pronunsiara asupra pazei de San Stefano tocma in sensulu Britaniei, éra anume despre Bassarabi'a disera, cá aceea este cestiune totu-odata européna, prin urmare cá ea trebuie se fia decisa de cãtra poteri mari semnatarie si garante.

Corespondentie particulare.

Oradea mare, 11 Aprile n. (Scire scurta.)

In fine comisiunea ministeriala esmissa pentru investigarea si liquidarea starei materiale a episcopului si-a terminatu asia numitulu operatu prescissionale (alegerea unei averi de alt'a séu de altele) si a constatat, cá repausatulu episcopu a remasu datoriu averiloru numite radicali si la fundum instructum episcopescu cu 102.000 fl. v. a. De aici inchiaie multi, cá déca mai traia acelu omu, era se prapadésca totu. Bine se fia intielésu: fondurile proprie a le diecesei, ale clerului care stau sub ingrijirea canoniciloru, n'au suferitu daune, afara de casulu din 1871, care inse cade in sarcin'a fostului episcopu Selageanu si a administratoriloru din acelu anu. Dara pe atunci ven. cleru pentru ce nu a disu nimicu? Preotii nostrii au curagiu candu scaunulu e in vacantia, atunci batu in canonici cá in tóca dela Pasci; dupa-ce vene unu episcopu, tacu toti cá peticulu, cá si cumu clerulu nu ar mai avea nici-unu dreptu facia cu episcopulu diecesanu. Acesta pe airea se numesce servilismu. Din tóte strigatele câte se facura de câteva luni încôce nici-unulu nu e documentatu, macaru-cá nimeni nu opria pe protopopi si preoti, cá se mérga, se cercetedie in persóna compturile si tóta manipuliatiunea; apoi se scria si se strige.

Deva, 24/3 1878. Pre onorate domnule redactoru!
Te rogu, a lassá in „Observatoriulu“ respunsulu urmatori:

Observatoriulu Nr. 14, in privintia mea, contine urmaturile:

1. Cumca eu in d'eta din Budapesta cu gura am vorbit una, ér cu fapta am manifestat alta.

Asta nu e adevératu. Eu tocma prin vorbirea mea, premearsa inaintea faptei, adeca inaintea votisarei, mi am motivat votisarea. Daca scrii domniata judecata si parerea propria a domnieitale despre vorbirea mea, in Observatoriulu domnieitale: atunci se cuvine, ca se aduci si vorbirea mea inaintea cetitoriloru, ca se pota face ici insi judecata despre vorbirea mea. Insa domniata vrei se obturadi cetitoriloru domnieitale parerea domnieitale propria, (precepe: corespondintele dtle).

2. Cumca dintra deputatii romani, eu si alti 7, am votat pentru gubernu. Si asta nu e adevérata, mai alesu, in privintia persoanei mele. Nu e totu una: a votá cu gubernulu; si: a vota pentru gubernu.

Eu inainte de votisare, tomna si numa privintia increderei sau neincrederei in ministriulu actualu, mi am motivat votisarea cu ocasiunea desbaterii generale, si me am declarat hotaritu si chiaru, cumca votisarea mea nu e nece pentru, nece in contra ministriului. Eu nu vreu se votisati din motivu personalu, ci din motivu. Eu tomna prin fapta am manifestat, cumca eu nu din

privintia ministriului am votisat cu ministriulu; pen-truca la alte votisari totu ponderosa, cum era la propunerea facuta de Bitto, nu am votisat cu ministriulu, si de mai multe ori nu am votisat cu ministriulu. Eu nu su ex principio in contra ministriului, nu su ex principio pentru minister, una ca alta e gresiala. Asta eu asia precepu, ca se jertfescu vro cauza buna spre tran-teirea sau se aperu vro cauza rea pentru sustinerea ministriului. Eu nece nu am obligamentu fatia cu gubernulu, ca se votisati obligatu, de slusba, cu ielu; pen-truca nu me tienu de clubulu gubernamentalu, si de nece unu clubu.

Daca eilalti 7 deputati romani au votat cu gubernulu, si pentru, sau in favorea gubernului: asta are intielessulu seu in inprejurarea ea, cumca ici se tienu obligati de clubulu gubernamentalu. Deputatii, cá membrii a unui clubu, sunt obligati, a votisati cu partida respectiva; sau celu pucinu a nu votá de feliu, a absentá, ca se nu voteadia in contra partidei sale.

Pentru esemplu: Cosma Parteniu deputatulu Beiu-sieniloru, siede cu lunele in Sibiu, si candu e votisare ponderosa, capeta citatiune stricta, se se presenteedia la Budapesta la votisare.

Asia se a templat cu votisarile trecute. Din luna lui iuniu 1877 nu a fost in Budapesta pone in luna lui februaru 1878, candu a fost citatu; pen-truca e membrulu a clubulu gubernamentalu. In februaru a venit la Budapesta, si a facutu votisarile de slusba, si dupa 3 septemani se a dus la Sibiu. Dincontra pe unu Borlea, pe unu Gurbanu din stinga extrema nu ii citeadia nime. Astufeliu de absentanti prin absentarea loru facu gubernului servitiulu placutu. A absentata dela d'eta 8—10 lune, a isi trage regulatu competentia sa lunara, si semestrala, e unu lucru placutu pentru deputatu, dara nu onestu cu privire la detorintiele unui deputatu.

3. Cumca eu am descalit pe gubernu, ca se nu se radieme pe nece o partida, si apoi i am dat si alte lectiuni, de care insa pe ministrii n'are se in d'ora capulu, candu a fost apoi la „adeca“ eu totu am votat in favorea ministriului.

Nece asta nu e adevérata. Eu nu am dascalit pe gubernulu actualu; eu gubernulu actualu nu i am dat nece o lectiune, prin urmare nece nu are pentru ce se d'ora capulu pe ministrii.

Eu am vorbit despre gubernu in genere, abstractu; adeca nu cu privire la gubernulu actualu. Eu nu am diis, cá gubernulu se nu se radieme pe nece o partida; ci se nu se radieme numa in maioritatea numerica a partidei sale, ci in depleniirea consciintiosa a detorintielor sale legale. Daca corespondintele a „Observatoriulu“ astfeliu de teoria in viatia parlamentara anca nu a mai audiit; asta e treaba densului, nu e vina mea. Se vede, ca nu conosece viatia parlamentara. Daca corespondintele ar siede mai multu in Budapesta, decatu in Sibiu, si daca in Budapesta se ar occupa cu lucrurile parlamentului, nu cu corespondentie copilariesci „depe galeria detei“: atunci teoria deasupra, se pote ca nu i ar fi neaudiata pona acum.

Alu domnieitale stimatori

Ioan Balomiri

ablegatu la d'eta terei.

Not'a redactiunei la acést'a corespondentia. Dn. Ioan Balomiri suparatu reu pentru cele publicate despre dsa mai antaiu in „Telegrafulu romanu“ Nr. 8, apoi si in „Observ.“ Nrii 12 et 14, prin scrisórea privata din Deva 23 Martiu aflá cu cale a infrunta pe redactorulu Obs. si a'lu provoca se'i publice o intempinare pe care o promitea dsa. Red. crediuse, cá prin respunsulu seu datu indata a dou'a di totu prin epistola privata in spiritulu charitatiei, va fi inblanditu mani'a dlui Balomiri, inainte de a osteni cu intempinarea. Venindu acést'a si citindu-o cu tóta atentiunea, amu crediutu cá e bine se o delaturamu curatu numai din crutiare cãtra auctorulu ei. Acumu inse vine dn. Balomiri cu scrisórea de dato Budapesta 8 Aprile si ne amerintia cu procesu de presa, déca nu'i vomu face pe voia. Eca'i facuramu, dandu locu intempinarii asia cumu este compusa si scrisa, din litera in litera; éra déca ne va spune limpede, cá a destinatu pentru publicitate si epistol'a din urma, in care dá lectiuni „de onestate, moralitate si dreptate a causei nationale“ la Mercureni, Sabesieni, Hatieganii etc., si la vreo doi „domni mari“, o vomu publica si pe aceea, pentru cá se'si ia satisfactiune pe placulu dsale; dara pentru impresiunea ce ar face asupra publiculu lectoriu, nu luamu nici-o responsabilitate asupra-ne.

Cu acést'a ocasiune rogandu pe D-dieu cá se apere diariulu nostru de cestiuni personali, declaramu totu-odata, cá in casu de a nu ne poté apara de ele, vomu deschide dupa esemplulu altor organa de publicitate, una rubrica de „Insertiuni si reclame“, cu care apoi redactiunea nu va avea a face nici in clinu nici in maneca.

B.-Comlosiu, 2 Aprile 1878. Stimat D-le Redactoru!
Inimicii poporului nostru romanescu afirma cu insolentia, cá poporulu romanescu se afla in stagnatiune si cá-i lipsescu tóte acele fortie morali, cu ajutoriulu carora pretinde a perveni la limanulu doritu. Ei retacescu inse cumplitu candu credu acést'a, pentru cá esperientia de tóte dilele aréta pe deplinu, cá geniulu natiunei romane percurge calea sa neimpedecatu, si directu cãtra lumina si progressu. Marile evenimente din dilele nóstre sunt martori la acést'a. Fortiele morali ale romaniloru sunt la nivelulu unde este inscriu cu litere de aur prestigiulu natiuniloru: Pana aci intunereculu si orbi'a; de aici lumin'a binefacutória!

Acestea premerse, vinu domnule redactoru, a ve aduce la cunoscentia, cá compatriotii mei, intre carii me aflú érași dupa o indelunga absentia, au datu, ba dau si astadi cu atátu mai vertosu probe invederate, ca poporulu nostru intru adevéru nu-i lipsescu fortie morali. Nu, cá-ci déca vedemu unu opidu romanescu, precumu este opidulu Banatu-Comlosiu, in comitatulu Torontalu, care pre langa favorítoria sa stare mate-

Poporul romanu in oglind'a poesiei sale.

De dr. A. P. Alessi.

Nimicu nu ne ajuta se cunoscemu mai bine unu poporu, decâtu productele poetice, acele isbucniri naturale ale geniului seu. In trinsele aflamu că in unu microcosmu, trecutul, aspiratiile, sentimentele si aptitudinile acelu poporu. Albin'a Pindului dela 1 Maiu 1875.

I.

Este greu a tractă unu subiectu ce astadi se bucura de pucina popularitate, este greu a vorbi despre poesia candu traimu in tempulu celu mai prosaicu, in care omenii se inchina la altariulu demnitatiloru, ranguriloru si a banului;

„Candu bani sunt tota placerea, bani credinti'a, bani amoru,“
„Candu patriotismu-i banu, candu pre bani neamuri s'omoru.“¹⁾

Eră odata tempuri, candu geniulu poeticu se adoră de celu mai sacru altariu, la carele ingenunchiau popularu cu profunda iubire, si candu poetii erau considerati de apostoli diecisi insarcinati cu desceptarea si luminarea omeniei si cu conducerea popularu la fericire. Atunci poetii, acesti copii favoriti ai naturei, erau stimati si numerati intre semidiei, incununati cu lauri si inveliti in nimburu regesci; er' operele lor se stimau de creatiuni divine si de manifestulu unui spiritu supranaturalu.

In tempurile năstre inse genulu poesiei e predatu in catenele despretiului, carele e fârtatu de cruce cu neinteligenti'a, că-ci pentru a pricepe lucruri ce sbora in regiunile sublimului si ale frumosului, prein cari traiesce poesi'a, se receru suflete superioare si aneme mari si simtitorie. Poetii din tempii nostri sunt abandonati, despretiuiti si lasati se mōra de fōme in spitale publice si langa garduri. Torquato Tasso 'si incōrda braciile in grele fiara ce le portă in fundulu arestului. Milton orbulu 'si vinde Paradisulu perduu pentru diece livre sterline, că se-si mai pota sustienē vieti'a. Camoens primesce mila dela orbulu cersitoriu, apoi mōre langa gardu că si Vondel Olandesulu. Samuile Roier 'lu afla in unu podu de casa mortu de fōme si de frigu. Butler mōre in cea mai mare seracia, er' Malfilatre mōre de fōme. Gilbert se sinucide inghitiendu o cheie, că se-si scape vieti'a de fōme, de seracia si de suferintia. Rousseau se omori avendu idea că are se ajunga de a cersi. Chaterton bea veninu. Chenier pică sub giloti'a lui Robespierre. N. Niculeanu mōre in spitalulu Pantilimonu, seracu si uitatu chiar' si de amici. Muresianu mōre in deliru, er' lui Bolintinianu i se vinde bibliotec'a că se-i se mai pota astupă lipsele si seraci'a.

Inse gratia spiritului de civilisatiune, că-ci altariulu lui Apollo pre langa tote aceste nu a remasu fōra preoti. Despretiulu lumei nu a potutu inpedecă, că geniulu poesiei se nu iea figuri imposante, in cari se conduce popularu pe calea progressului. Despretiulu nū a inpedecatu că Franci'a se nu-si aiba pre Corneille, Racine, Staël, Georges Sand, Chateaubriand, Beranger, Lamartin, Alfred de Musset si Victor Hugo, nu a inpedecatu pre Itali'a se nu aiba pre divulu Dante, Petrarca, Boccacio, Manzoni si Pellico; er' Angli'a pre Shakespeare, Walter Scott si Lord Byron; n'a inpedecatu pre Germani'a se nu-si aiba pre Lessing, Wieland, Göthe, Schiller, Bürger si Heine, n'a inpedecatu pre Spani'a se nu aiba pre Miguel de Cervantes, Vegea Carpio si Calderon, era Poloni'a pre Mickievicz si Russi'a pre Pusckin; n'a inpedecatu pre Romani se nu aiba pre Eliade, Muresianu, Negruzzi Bolintinianu, Alesandrescu, Sionu, Alexandri si Grandea.

Nu i-a inpedecatu, că-ci geniulu poesiei a tramisu luceferi luminatori cari se despice intunereculu lugubru, si se conduce na'ia destinelor omenesci pre calea frumosului, a progressului si a fericirei.

Poetii sunt creatiunea superioara, copii cei mai dragalasi ai naturei, pre cari dens'a prin sarutu divinu si-ia predestinatu pentru scopurile sale cele mai nobile. Poetii sunt personificatiunea spiritului in forma armoniei omenesci. Rolulu lor este se cante. In tempuri de bucuria si placere, că si de tristētia si suferintia, poetulu scie numai se cante si er' se cante; si cantările lui sunt dulci si patrunditorie, agita sentirele cu blandetia, — misca sentimentele, . . . inaltia imaginatiunea, . . . amagescu cugetarea curata si o facu se-i cunosca grati'a . . . „Ei producu artea cea mai completa, cea mai varia si mai sublima, care are de a face si cu sentirele si cu anim'a. Operele lor dau audiului ceea ce dă music'a, vederei ceea ce dă plasteca, si animei ceea ce nu dă nici music'a, nice plastic'a ci numai poesi'a, adeca acelu sublimu, pateticu, melancolicu, graciosu si bufu, care o inaltia, o strivesce, o inmoie si o alina, invie si o inveselesce.“²⁾

Cantecele lor au de a profeti sublimulu si nobilulu, a desceptă si a oticli virtutule, a nobilită sentimentele si a conduce popularu la adeverata valōre nationala.

Poetii sunt regeneratorii si adeveratii regenti ai popularu, dar' splendōrea lor regale nu consista in corōne de aur si diamanti, ci in noblētī'a cugetariloru si in inaltimea ideiloru. Tronulu lor este armoni'a accentelor, sceptrulu lor este lir'a; purpur'a regale, sublimitatea si vertutea; patri'a lor e cea mai nobila si austera, e paradisulu iubirei si fericirei omenesci; cetatienii lor figuri frumoase versate dupa forma idealului; armele li sunt talentulu, fantasi'a si inspiratiunea; er' ministrii ii sunt vertutea, dreptulu umanu, libertatea, amoru si speranti'a. Desbracati pre poetu de aceste vestminte sante, si capatati nesce figuri de creta . . . Fericite de populi posesori de profeti că

acestia; fericite de natiunile, pre cari geniulu poesiei le-a desemnatu se implinesca oficiulu de Vestale la altariulu ei sacru.

Moise a cimentatu prin carmine sublime nationalitatea popularu israelitu si i-a intaritu radecinele vitalitatiei. Homeru prin versurile sale nascute din inspiratiunea popularu elinu a devenitu Moise grecescu: Eliad'a si Odisea sunt Genesis si Deuteronomulu seu. Firdusi reasumandu traditiunile preesistente, a compusu bibli'a popularu persicu. Voltaire si Rousseau prin tronarea libertatēi pre pamentu, au emancipatu popularu, le-a sfermatu lantiurile sclaviei, si le-au invetiatu testamentulu dreptatēi, egalitatēi si fratriatēi . . .

Dante a redatu Italiei unitatea, er' natiunei sale Rom'a de capitala. Arndt si Schiller au promovatu natiunea germana la unitate si independentia. Eliade si Muresianu au plantatu drapelulu libertatēi pre malurile Danubiului, că si pre piscurile Carpatiloru, au desceptatu si regeneratu romanismulu dincōce că si dincolo de Carpati. Au nu sunt tote aceste opere provinciale, creatiuni demne de adoratiune?? Nu sunt ele lucruri ce inaugureza si stabilescu cea mai democrata republica, republic'a poesiei??!

Sanctuariulu poesiei este deschisu pentru ver' care voiesce se intre in elu. Legile sale sunt grandet'i'a spiritului, noblet'i'a si perfectiunea moralului; . . . privilegiele sale sunt talentulu si curatien'i'a animei; . . . Criteriulu este: egalitate intre toti si la tote. „Copiele ce cosa sēr'a in antea lampei sēu a flacarei caminului, pricepu mai bine delicatēti'a poesiei, decâtu vechiulu diplomatu albitu in intrige; tiganulu o pote execută mai bene decâtu fiulu principelului.“ (E. Cretiulescu).

II.

Dar' se ne oprimu aci! . . . Unde Danubiului si ale Prutului, murmurulu apelor din Carpati ne invita cu gravitate se ascultamu armoni'a unor melodii pline de dulcētia si melancolia, produsa de lir'a unui poporu-poetu . . .

Echoulu reflexu din vaile Balcanului si piscurile Carpatiloru ne lega prin unu farmecu divinu, se asistamu la concertulu melodiosu alu unui populu de bardu.

Din cet'a bardiloru romani mi-am alesu asta data pentru a tractă despre unu singuru, dar' celu de antaiu si celu mai eminentu poetu romanu. Numele seu este unu nume collectivu, unu nume ce involva expresiunea si fiinti'a intrega a unui poporu, este insusi popularu romanu . . . Acesta tema nu e noua, s'a tractatu de poteri cu multu mai abili si mai eminentu decâtu ale mele³⁾; si deca totu o facu acestu, o facu indemnatu de abundanti'a materialului, cătu si de interesulu celu mare ce 'lu are poesi'a populara pentru literatura si pentru limba, cari sunt sorori gemene.

Dēca poesi'a este expresi'a cea mai fidela a totoror dispuetioniloru interne la unu individuu că si la unu poporu, dēca ea este adeverat'a interpretatiune a totoror dorintielor si aspiratiuniloru, — atunci pote se cante ceneva cāntari de jēle si elegii, candu anim'a i cēre cantece veselitorie? Sēu pote cineva se cante de veselie, candu anim'a i-se innēca in doreri si suferintia? Si poetulu unui poporu potē va elu cāntă in carminu veselitor, candu popularu seu indura suferintie si apasari teribile, candu sbiciulu tiraniei, flagelulu sortiei crunte stōrce suspine si lacrimi din ochii fratiloru si ale sororiloru sale? Nu! la acestu transformatiune nu e abilu poetulu, cu atātu mai pucinu unu poporu poetu. Inspiratiunea si dispuetiunea interna este criteriulu poetului, fōra de care semena cu monoton'i'a unei gradine fōra de flori, cu o violina fōra resonantia. Se fia cugetarea unui poetu catu de nobila si ornamentulu ideiloru cătu de elegantu, lipsindu'i afectulu animei si inspiratiunea, i lipsesce armoni'a, i lipsesce acea flacara cerēscă, ce dă nascere la farmecu poesiei. Poesi'a unui poporu este istori'a sa. Ea este tabloulu originalu, in care e portretata vieti'a s'a intrēga. Raru poporu se afla atātu de favoritu de geniulu poesiei că popularu romanu, rara natiune sacerdotēza la altariulu museloru cu atātu pasiune, si cu atātu entusiasmu că natiunea dacoromana. Alesandri caracterisēza pre Romanu fōrte numeritu dicūndu că: „Romanulu e nascutu poetu.“ Nu este ocaziune in care Apollo se nu celebrēze serbatori triumfale prin graiulu popularu romanescu. De-lu insocimu la dantiu, la siedietoria, la nunta, la holda, la fēnu, la cununia, la inmortentari, la gratulari, si in fine ori-unde, mus'a popularu e permanentu preparata; Romanulu nu scie decâtu se cante si cantarea lui ne scaldă in deliciu si in placeri, e blanda, dulce si simpatica că si natur'a lui. Mus'a Romanului e nesecavera si pururea descepta. Cene a esitu vreo-data la campu afara si n'a fostu invinsu de divinulu farmecu alu sireneloru din Carpati? Cene n'a remasu incantatu la audiulu doinelor romanesci, de cari resuna codrii si vaile? Cine a contemplatu vieti'a idilica a Romanului si nu s'a creduitu transpusu in acele dile antice?

Candu visitau pamentulu Olimpianii diei,
Candu Apollonu balaiulu că unu pastoriu fericu
Paziă cantandu cu lir'a o turma de albi mei⁴⁾

Ascultatati vreedata, fōra a remanē uimiti la acelu dragu de cantece voinescu, ce pastoriulu romanu 'lu sci dirige cu atātu energia, fortia si sentimentulu, cătu clocoiescu muntii si-lu admira codrii? Copilitiele abia numera 6-7 anisori, candu si incepu a inganā pre Sapho, a'si adormi papusiele cu versuri improvisate. Abiā nesce baieti tineri si iata 'i observamu exercitându-se in mersu pre iambi si trochei rimati. De-i aflamu jocandu de-a „inelusiu-virtecusiu“, de a „bab'a orb'a“ seu „mijōca“, de a „pu'i a gai'a“, „halea malea“ s. a. la tote aceste ocaziuni i intempinamu formandu improvisatiuni că:

Baba ōrba unde-ai masu
Baba ōrba ce ti-ai arsu? . . . .
O măneca de cocjocu
Da-te incoce 'n jocu!
seau
Unde-i malea
Doua-i calea
Trei e rugu
Ciuturugu
Hai dute!⁵⁾

Aceste sunt pornirile unei adeverate dispozițiuni naturalu poetice; tōte aceste vedescu simptōmele unui isvoru abundante de poesia.

(Va urma.)

Geometria pentru Gimnasiale inferiori

dupa Dr. Fr. cav. de Moçnik

de Georgiu Vlassa, profesoriu gimnasiale.

Contr'a autoriulu, pre care si l'a alesu d. V. de tradusu, nu se pōte dice nimicu; căci acel'a se propune in una multime de scōle, germane, romane, magiare s. a. Atat'a totusi s'ar' potē observă, că propunendu-si a lu tipari in limb'a romana, trebuia se fia cu reflexiune, că acelasi autoru are si geometria pentru scōlele reali inferiori — ce noue ne lipsescu, — si că pōte ce'era eră de preferitu celei pentru gimnasiale inferiori; seu dēca acēt'a nu-i a convenitu, se fia inferitu in versiunea romana macaru ce afă practiculu din cea reale. Cuventulu pentru care dēcu acēt'a este scurtu: In manualulu pentru clasile reali inferiori sunt cu multu mai bene desvoltate conceptele decâtu in acestu de facia; apoi in acel'a se cuprinde si aplicarea practica a teoriiloru, pre candu acest'a infacisēza teneriloru geometri'a că una disciplina sterpa. Elu nu le arata d. e. aplicarea practica nece o criterioru de congruentia si similitudine, ce sunt de atātu importantia pentru viatia; — căci cu ajutoriulu acestor'a suntemu in stare de a determină p. e. — si fōra trigonometria — distant'i'a unui punctu neaccessibile, distant'i'a intre doua puncte neaccessibile, inaltimea diverselor obiecte etc. Cu atatu mai pucinu le dă yre o idea de nivelare, de redicarea planuriloru s. a. E'ta totu atatea cestiuni de imperativ'a necesitate, si cari tenerimea nōstra — in lips'a de scōle reale — aru trebui se se initieze a le resolvī in gimnasiulu inferioru.

Inse vederile traducatoriulu in alegerea manualulu voru fi fostu pōte altele, cari de asta-data nu m'asi nevoi că se le cernu.

Me voiu restringe deci la apretierea versiunei, si-mi voiu permite a face numai atari reflexiuni, cari le va primī negresitu, si d. V. fōra contradicere, si cari se voru referi la terminologia, unele definitiuni, neesactitati matematice si incatu-va la stilu.

Oplu numitu custa din doue parti. Partea I pentru a 1 si a 2-a clase numera 86, er' p. II pentru clasa a 3-a si a 4-a, 80 pag. octavu.

In partea I pag. 2, se dice: „Tōte liniile de margine ale unei facie la olalta, se numescu cercuferenti'a aceleia“. — Acēt'a nu stă; că-ci ele formēza perimetrulu; pre candu cercuferenti'a este loculu geometricu pentru tōte punctele, cari au aceeași distantia dela unu punctu datu; ea este curb'a, ce inchide numai cerculu, er' nu si alta figura. Traducatoriulu aplica fōrte reu acestu terminu la tōte figurele.

Pag. 4: „ascutiulu unui batiu“, pag. 25 „ascutiulu triangiului“. Ambe acestea au vērful, dar' nu ascutiulu.

Pag. 5: „Intre liniile strembe cea mai insemnata este cerculu. Aici se afirma adeca, că cerculu ar fire una linea curba, cea ce sta in contradicere atātu cu celea precedentī, cătu si cu celea ce urmēza, si chiaru cu realitatea. Cu celea precedentī, pentru-că pre pag. 4 se dice: „dēca se misica lini'a in spatiu, se produce facia“; er' cu cele urmatorē, pentru-că suna: „Elu se nasce asia: dēca recta. . . . Nece dupa un'a, nece dupa alt'a nu remane deci cerculu numai linia stremba, ci in totu casulu facia. Totu acolo se continua asia: „Dein modulu nascerei cercului resulta, că tōte punctele lui suntu intr'o forma departate dela p. O.“

Dein corolariulu acēt'a ar' urmă si acel'a, că tōte cordele posibile in cercu se fia egali. Aci avea se se aplice terminulu „cercuferentie“ in loculu „cerculu“. — Seau dēca este cerculu una linia curba, precumu se cetesce in acēt'a versiune, cumu mai pōte fi vorba despre ari'a cercului?

Că se tractamu una disciplina cu succesu, trebuie se distingem conceptele, se consultamu autori si se nu ne marginimu pre langa unulu seu altulu, fia chiaru Moçnik cu „Kreislinie oder Kreis“. De ōra-ce inse traducatoriulu nu face distinctiune intre cercu si cercuferentia nece in partea II, unde se tractēza mai pre largu, i voiu cită urmatorēle cuvente ale unui specialistu „germanu“. Um Missverständniss vorzu-beugen, muss ausdrücklich bemerkt werden, dass die Kreislinie nur die Grenze des Kreises ist. Apoi si numai aci in Romani'a libera se invētia asia: „Cerculu este una parte din planu, marginita de acēt'a curba“ (adeca de cercuferentia); er' in manualele latine vei afă: Haec superficies plana (adeca cea inchisa) vocatur circulus, ipsa vero illa linea curva, peripheria circuli dicitur. — Credu că aceste voru convinge de ajunsu pre d. traducatoriulu despre adeverulu, că cerculu nu e linea, si că intre elu si cercuferentia trebuia se distinga; — qui bene distinguit, bene docet.

Pag. 6: „Corpuri conurate“ = eckige Körper; traducere reu nimerita, căci avea se se dica solide poliedre, seu si numai poliedre. Suntu manuale romane de geometria, tiparite cu dieci de ani inainte de acēt'a, dar' cu fōrte buna terminologia; dauna că traducatoriulu nostru nu le-a consultatu, precumu n'a consultatu nece latinesci.

¹⁾ Cesare Boliacu, poesii vechi si noui p. 196.²⁾ C. Boliacu. Poesia.³⁾ I. Vulcanu. 1869. 1870.⁴⁾ G. H. Grandea Miosotia.⁵⁾ Convorbiri literare 1875 n.

Pag. 7: „Planulu, pre care se potu trage linie recte in tóte direptiunile, se numesce orizontale“. Bizara definitiune a orizontului e acést'a. Dupa versiunea dlui V. fia-care facia plana e de odata si orizontale; cáci éta ce dice si pre pag. 6: „faci'a aceea, pre care in tóte direptiunile se potu trage linie recte, se numesce plana, s. e. parietele unei case“; — diferenti'a între acestea doue difinitiiuni nu se póte aflá nice cu lup'a.

Pag. 15. Infaciandu-se si descriendu-se transportoriulu, se dice ca A B, care infaciéseza Diametrulu, se numesce can'ta, ér' numirea pentru semi-cercuferenti'a graduata se lasa in bunulu placu alu baietiloru. Aci intrebu, pentru ce se nu se spuna baietiloru, cá semi-cercuferenti'a transportoriului se numesce limb'u, ér' diametrulu A B „linea de credenti'a“?!

Pag. 16: „anghiu aredicatu (inaltiatu)“. Numirea acést'a este cu totulu noua. Pentru ce se ne ferim de „convexu“, déca nu incungiuramu „concavu“. Totu pre acést'a pag. se dice, cá anghiulu dreptu poftesce la producerea s'a chiaru a patr'a parte din invertirea braciului miscatori; inse din care invertire? nu cumva din cea completa?

Pag. 17: „Anghiurile ascutite si obtuse . . . se mai numesce si anghiuri plecate“; vrea se dica oblice. Apoi: „anghiuri laturate de — incepuse (unulu langa altulu — contigi — Nebenwinkel“). Aci alegeti baieti!

Pag. 19 si urm. se dice, cá „doue anghiuri interne seu externe, cari au vâruri diverse si jacu la aceeasi parte a liniei strataliorie“ — vre se dica a transversalei — se numesce anghiuri suplementarie. In geometria se numesce suplementarie numai atari doua anghiuri, cari facu impreuna 2 R seu 180°, ér' despre doua anghiuri interne seu externe se póte afirmá acést'a numai in casulu, candu ceia doue linie taiate suntu paralele, precumu tocmai nu suntu aci.

Pag. 24: Acést'a doctrina, pag. 54: Acést'a maxima, — p. II. pag. 22 ér' doctrina, si pag. 7; tesa. Aici avemu trei termini diversi totu pentru propusetiuni cari trebuiescu demstrate, si cari in matematica se chiama teoreme. Dar' ce e mai multu: adeverurele, ce resulta din teoreme dejá demstrate, se numesce in acést'a versiune teoreme, pre candu se pare cá acelea ar' trebui numite corolaria.

Totu pag. 24: trianghiuri neequilaterali — noi le numim tehnice scalene.

Pag. 44: 2. „In rectangulu diagonalele suntu egali si plecate un'a spre“ (sic). 3. „In rombu . . . si perpendiculare un'a pre alt'a“. De aci, precumu si din doue difinitiiuni de pre pag. 7 se véde, cá dupa versiunea acést'a perpendicularele n'ar' fi plecate un'a spre alt'a. Inse déca nu, atunci cumu potu ele formá anghiu, fia acela chiaru si rectu? Terminulu pentru „plecatele“ dlui V. aru fi „oblice“.

Pag. 53: $1\text{ m}^2 = 100\text{ m}^2$ si $1\text{ m}^2 = 100\text{ cm}^2$.

Pag. 56: „ $\Delta ABC \frac{1}{2} AB \times CE$ “ aci ce se fia?

Pag. 71: „Rect'a M N (fig. 104) se se impartia in doue parti egali, cari se se aiba cátra olalta cá s. e. nuerii 3 : 5“. — Déca se mai póte si acést'a, cá adeca partile se fia egali si totusi se se repórté cá 3 : 5, apoi matematic'a face chiaru minuni, si noi cari pâna acumu n'amu prestatu — potemu dice — nimicu pre terenulu acestei discipline, ne radicamu de odata cá giganti, pre cari nime nu ne va poté urmá.

Pag. 73: „Doue paralelograme seu doue trianghiuri se au unulu cátra altulu cá basile loru“ — este neesactu.

Pag. 81: „Se se constrúesca una mesura de miliemi“. Nu scimu ce mesura ar fi acést'a, déca n'a voitu póte se traduca pre germanulu „tausendtheiliger Masstab“.

In partea II tractandu-se despre cercu, i se numesce ari'a acumu facia, acumu suprafacia, de si in partea I pag. 1 se dice: faciele de margine ale unui corpu la olalta se numesce suprafaci'a aceluia. Cerculu inse, cá ori care alta figura, are numai una facia, care se dice aria; singuru solidele au suprafacia.

Pag. 2: „anghiuri cercuferentiali“, si pag. 6 „anghiuri periferiali“, fora de a fi auditu inca baiatii cá acelea suntu totu un'a.

Pag. 8: „prin urmare AO trebuie se fia lini'a cea mai scurta, care se póte trage din O | la aceea recta“. Aci se pare cá dupa d. V. aru fi posibili mai multe perpendiculare din acelas punctu pre una recta, cáci altumentrea n'aru dice „cea mai scurta, care se póte trage din O | etc.“

Pag. 11: „precandu fia-care altu punctu alu unui cercu jace in intrulu celui alaltu“; — este neesactu, de óra-ce numai cerculu mai micu incupe in celu mai mare.

Pag. 14: „unu trianghiulu voluntariu“. De atari trianghiuri nu s'a mai auditu; se vede inse cá a volitu se traduca pre germanulu „beliebiges Dreieck“.

Pag. 16: „dodeca-anghiulu“ — pentru-ce nu intregu dodecagonulu?

Pag. 20: „doue-douesprediece-anghiuri, doue-dieci si patru anghiuri etc.“ Aci cu greu va intielege cineva cá vre se exprime pre germanulu 12 eck si 24 eck.

Pag. 24: „conformu axiomei lui Pitagora“. — Curiosa axioma, pre carea aflandu-o, se promita lui Iofe de bucuria una ecatomba; — aceea e teorema. Apoi cumca $AC^2 = AB^2 + BC^2$ este precisu; inse falsu este asertulu, cá $AC^2 = AB^2 + BC^2$ aru representá ariele cercureloru descrise deasupra ipotenusei si a catetiloru. Cáci AC, AB si BC suntu diametri acelor'a, ér' nu radii, si apoi ari'a cercului $= r^2\pi$, si nu $d^2\pi$.

Ce privesce stilulu versiunei, acela se póte aprecia din urmatoriele citate:

Part. II pag. 7: „Anghiulu ABC e diumeteata asia de mare din „m“ si „n“ —

pag. 27: „O, — punctulu de indiumetatie a liniei loru impreunatorie AB, se numesce centrulu“ —

pag. 35: „Déca se durae cutare cercu in acelasi planu de a lungulu mai linie recte, fia-care punctu“ si celelalte.

Part. I pag. 20: „Doue recte taliandu-se de una a trei'a sub anghiuri corespundietorie egali. ele trebuie se fia paraleli“.

pag. 22: „Fiendu-cá $n + m = 180^\circ$ si $m = a$, atunci si $n + a = 180^\circ$. Acestu soiu de propusetiuni cu „fiendu-cá — atunci“ e desu aplicatu.

pag. 55: „cá fiasce-care paralelogramu oblicum se póte schimba intr'altulu rectangulu, care cu elu are aceeasi base si inaltime egale“. Acestu „care cu elu are“ se repete de câte ori stá in originale „das mit ihm . . . hat“.

pag. 56: „Se fia s. e. intr'unu trei-anghiu rectangulu unu catetu 3m 5dm, atunci avemu“ — urméza dupa aceea determinarea ariei treianghiului, care dintr'unu singuru catetu este imposibile. Aru fi cu potentia din singuru ipotenusa, inse si acést'a numai in casulu, candu treianghiulu rectangulu aru fi de odata si isocelu, de ce in manualulu acést'a nice nu se amentesce.

Din acestea isi va poté formá ori-care o drepta judecata despre valórea versiunei dlui V. *).

Censor.

Historicu-literariu.

Inainte cu câteva dile ne veni dela dn. Paulu Cieslar din Gratiu unu anuntiu titlatu: „Resbelulu orientalu“ de prof. Dr. A. P. Alessi si prof. Massimu Popu. Din contestulu partiei anteie alu acelui anuntiu se pare cá elu era scrisu inainte de terminarea campaniei, cá ci editorulu dice in trelsulu: „Resbelulu a eruptu si se pórtu cu multa cerbicia, atátu pe cóstele Caucasului, cátu si cu deosebire pe malurile Dunarei si in vaile betranului Balcanu“. Omittendu consideratiunile sale din trecut, vomu reproduce aci partea ce se reduce la insasi intreprinderea dlui Cieslar, ne vomu permite inse a corege câteva erori mai alesu gramaticali si altele de tipariu stracurate in anuntiuulu dsale. Dn. Cieslar adresandu-se cátra publiculu romanescu dice:

„Cunóscerea resbelulu orientale in tóte fasele sale este de importantia si mai mare pentru totu Romanulu, afle-se acelea in ori ce unghiu alu Romanime si in ori care parte-a lumei. Este de importantia, pentruca in densulu s'a renascutu glori'a strabuna a latiniloru in oriente, carea a jacutu de atáti'a seclii inmormentata si insultata de inimizii; prin densulu si-a recascigatu numele de Romanu prestigiulu stramosiescu si si-a dobenditu respectulu, recunoscenti'a si admiratiunea lumei.

Armat'a romana condusa de ilustrulu si vitézulu seu domnitoriu si de bravii sei generali, a documentatu prin fapte generóse si eroice, cumca viti'a latina din oriente este vitia de eroi, unu poporu plinu de vértuti si de fortia vitale, in alu carui peptu se mai nutrescu maretiele vértuti ereditate dela Stefanu, Mircea si Mihaiu . . .

Armat'a romana a inavutitu cartea Romanismului cu cele mai frumóse pagine, au aratatu la lume, cumca neamulu romanescu merita una stare mai buna, unu viitoriu mai prosperu si mai fericitu; a documentatu cumca la gurile Dunarei vietuésece unu poporu ce scie manú scienti'a si arm'a cu asemene talentu si capacitate, unu poporu ce-si cunóscé inalt'a missiune de a forma pentru oriente unu puternicu bulevardu de cultura si civilizatiune; una sacra missiune acést'a impusa de geniulu seu nationale, de Europ'a, de umanitate si in fine de positiunea s'a geografica. A aratatu in urma, cumca acestu poporu este demnu se intre in concertulu poporaloru europenc.

Rahov'a, Nicopoli, Griviti'a, Palanc'a, Plevn'a s. a. sunt frumosi rubini si smaragdi din cunun'a ce voru decorá in veci numele de Romanu. Aceste voru desteptá in peptulu Romaniloru totu de una adeverata mandria nationale si voru, perpetuate prin cantece si traditiuni din generatiune in generatiune alaturea cu Valea alba (Resboiani) s. a.

Aceste gemme trebuiescu conservate ca unu scumpu talismanu pentru viitorime . . . .

. . . . Scopulu acestei opere, pentru acarei valóre credu cá garantéza destulu numele autoriloru, este de a urmari si descrie tote faptele si evenimentele ce s'au desvoltatu si de desvóltá in acestu infricosiatu resbelu, si a-le presentá cititoriloru in unu siru sincronicu si cronologicu. In descrierea loru se va luá

*) Sunt vreo 15 ani, de candu unii literati veterani de ai nostrii isi descoperira de repetite-ori dorinti'a prin foile publice, cá se intre odata si la noi critic'a a in dreptulu seu, numai nu in modu brutale cá la magyari in dilele lui Bajza et Cons. Multu timpu la noi se vedea aprópe numai critica theologica. De candu societatea academica a datu criticei ospitalitate si cathedra chiaru in sinulu seu, si intre membrii sei, de atunci si ceilalti ómeni de litere incepura a se ocupa seriusu unii de lucrurile altora; de aceea vedemu resarindu critic'a mai desu, din cóce si din colo de Carpati. Bine este asia. In vederea inse a criticei presente observamu si la locul acesta, cá traducerea din limb'a germana e adeverata pedépsa, si cá cu terminologiile scientifice si anume matematiche noi romanii din acesti munti nu vomu ajunge la nimicu, déca nu vomu invetia limb'a latina fórte bine si alaturea ca aceea celu mai pucinu una neolatina. Tóta lumea scie, la ce culme stau scientiele matematiche in Franci'a si in Itali'a; éra noi amu trebui se scimu odata, cá romanii din Romani'a sunt mai buni matematici decátu acestia de dincóce. Not'a Red.

deosebita considerare la tienst'a si actiunea Romaniei si la gloriele reportate de brav'a si victorios'a sa armata.

Oper'a intréga va tracta despre tote luptele Romaniloru, Russiloru Serbiloru si ale Montenegriniloru avute cu Turcii in an. 1876—78; despre luptele diplomatece, apoi despre luptele popóraloru din Bulgári'a, Bosni'a si Erzegovin'a. La tóte aceste va premerge una schitia istorica si unu scurta descriere etnografica si geografica, si va fi insocita de notitie biografice.

Cu unu cuventu, tóte silintiele voru fi concentrate pentru a pune in manele publiculu una carte nu numai de distractiune literaria, dar' una carte instructiva si folositoria, una carte ce va decorá bibliotec'a fia-carui Romanu.

Oper'a intréga va aparé circa in 10 brosiure, in formatu de octavu majoru de câte 3 cóle seu 48 pagine, pre papiru elegantu, albu si bine satinatu, si imprimatu cu tipariulu celu mai modernu.

Fia-care brosiura va contiené mai multe illustratiuni perfectu efectuite, parte in coloru parte in litografia. Acele voru representá parte portretele barbariloru de pusetiune inalta, cari au participatu la afacerile resbelulu si au jucatu unu rolu pre terenulu diplomaticu, parte ale acelor'a cari s'au destinsu prin eroismu pre campulu de resbelu; in fine tablouri despre orasiele, satele si tóte locurile cátu au jucatu unu rolu in acestu resbelu, despre luptele mai insemnate si alte episóde interesante din vietia belica.

Pentru cá se-si póta procurá acést'a opera si cei cu midilóce mai modeste — de si spesele edarei pre langa unu tipariu elegantu si illustratiuni artificiosé, se urca la una suma enorma — am statoritu costulu unei brosiure numai cu 40 cr. v. a. = 1 francu = 1 leu in auru.

Tote 10 brosiurele costa numai fl. 4 seu franci 10. Acei p. t. abonenti, cari-mi voru tramite costulu operei intregi seu anticipative, seu dupa primirea brosiurei prime, voru primí cu brosiur'a ultima unu tablou mare: „Ocuparea Plevnei“ gratis, care tablou in libraria nu se va vinde sub fl. 5 seu franci 12.

Celu ce va aduná abonenti la acést'a opera in cerculu cunoscutiloru sei, va primí la 10 esemplarie unulu gratis, ér' celu ce va aduná 200 abonenti, va mai primí, gratis pre langa aceea unu „gigante tablou in oleiu cu ramuri pompóse aurite“, care va representá: „Asaltulu Romaniloru asupra redutei Griviti'a“.

Cáte unu esemplariu din acestu pomposu tablou se va espune in Buda-Pesta si in Bucuresci. Costulu de bolta alu acestui tablou va fi franci 500.

Pentru a perpetua aducerea a minte, se voru infirá la finele operei si numele abonentiloru; de aceea suntu rogati toti p. t. domni cari voru binevoi a prenumerá acést'a scriere, a-si insemná cátu mai exactu adres'a.

Fiindu-cá „Resbelulu orientale ilustratu“ se va tipari numai in unu numeru micu de esemplarie, e de interesu pentru toti doritorii, cá se-lu prenumere cátu mai in graba, fiendu-cá a dou'a editiune nu se va face din caus'a speselor enorme, ér' esemplariile complete se voru vinde numai pre langa pretulu de fl. 8 seu franci 20.

Oper'a s'a dedicatu de catra d. d. autori: „Armatei romane si braviloru sei conducatori“, in semnu de inalta recunoscentia si admiratiune.

Diverse.

(O domnisióra din Germani'a) dela o cetate mare se maritase luandu de barbatu pe unu preotu dela satu. Pentru-cá se aiba totu-deauna lapte bunu, dise barbatulu se cumpere o vaca. Preotulu cumpará o vaca, apoi intr'o demindtia intreba pe soci'a sa, déca acumu este multiumita. „Ah, da, asiu fi multiumita“, i fu respunsulu, „déca amu avea si o vaca, care se ne dea untu“.

(Unu soda lu) intreba in Vien'a pe unu birjariu, cumu aru putea se afle unde este politi'a? „Du-te aici in magazinulu acesta din potriua si fura unu pachetu cu batiste“, i respunde glumetiulu birjariu.

(Cu ocasiunea unei catechisatiuni) catechetulu descrie cu colorie cele mai esagerate infernulu, asemenandu-lu cu unu abisu profundu, in care arde unu focu mare. Dupa prelegere una din scolariie, care era fiic'a unui carbanariu, se duse cu sfiala si rugá pe preotu, se faca bine si se dica draculu, cá se cumpere carbonii dela tatalu ei.

(Soci'a unui colonellu), care tienea fórte multu la rangulu seu, se intalni la o petrecere cu soci'a unui capitaniu si i dise: „Scump'a mea amica, asta nópte te-amu visatu.“ „D-dieule!“ respunde capitanti'a, „ce onóre mare pentru mine! Aru fi fostu datoria mea, se te visediu eu pe d-ta“.

(Intr'o di unu doctoru) visitá pe patientulu seu care era unu betivu mare. Acesta nu se sfi a i observa, cá se faca ce va face si se ilu curedi mai curendu. „Acést'a o voiu si face“, i dise doctorulu zimbundu, si cu o singura lovitura de bastonu sparse o sticla mare cu vinu, care se aflá pe o mésa.

(Unu judecatoriu anglesu, care avea se asculte intr'unu procesu mai multi martori, dise usieriulu aratandu cu degetele pe unu oficiariu ce se aflá între martori:

„Barford, chiama pe soldatulu acela, ca se viia inainte!“

„Domnulu meu“, respunde oficiariulu, „precumu vedi, eu sunt oficiariu“.

„Barford“, se corese judecatoriuulu spiritualu, „chiamo pe acelu oficiariu, care nu este soldatu“.

(Unu saténu) venise cu carulu seu cu boii la orasiu si mergea pe o strada, pe care din intemulare venia unu despartimentu de soldati. Oficiariulu comandantu se resti la saténu si i dise: „Da-te din drumu magariule, séu“ — Atunci saténulu apropiandu-se de caru dise: „Boiloru, dati-ve din drumu, cá acumu au se tréca altii“.